УДК 004:657.05

Т.В. Бочуля, канд. екон. наук, доц.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО МЕТОДОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Розглянуто сутність фінансового менеджменту в контексті інформаційного суспільства. Досліджено філософські аспекти наукової думки щодо існуючих систем розвитку інформації та знань. Визначено теоретико-методологічні положення організації інформаційного забезпечення фінансового менеджменту в умовах глобалізації економіки.

Рассмотрена сущность финансового менеджмента в контексте информационного общества. Исследованы философские аспекты научной мысли относительно существующих систем развития информации и знаний. Определены теоретико-методологические положения организации информационного обеспечения финансового менеджмента в условиях глобализации экономики.

Considered by essence of financial management within the context of the information society. Researched philosophical aspects of scientific thought with regard to systems of development information and knowledge. Been determined theoretical and methodological provision organization of information supply of financial management in conditions globalized economy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку суспільства в його інформаційній формації виникають нові вимоги та потреби в інформації, яка під впливом масових глобальних комунікацій перетворилася в потужний ресурс провадження діяльності. Сама по собі інформація не має відповідної цінності, оскільки результат отримується після її включення до інтелектуально-виробничої обробки. Безпосереднє управління бізнес-процесами здійснюють суб'єкти інформаційно-інтелектуальної думки, одні з яких організовують інформаційне забезпечення (обліковці), а інші – інтерпретують отриману релевантну інформацію у висновок та управлінське рішення щодо бізнесу.

Динамічний розвиток інформаційно-технологічної сфери, широка інтернетизація всіх сфер суспільства, корективи, внесені в суспільно-економічну формацію інформаційними технологіями, значно змінили інформаційну компетентність бухгалтерського обліку та фінансового менеджменту, які у своєму інтеграційному зв'язку

створюють потужний інформаційний потенціал для розвитку та максимізації вартості бізнесу.

Останнім часом особливо актуальним стає питання щодо підвищення продуктивності фінансового менеджменту шляхом оптимізації його інформаційно-аналітичного забезпечення. Визнання облікової системи найбільш достовірним і великим джерелом релевантних відомостей, які являють собою знання про стан фінансово-господарського становища підприємства, визначає необхідність узгодженості даних систем, задавши єдиний цільовий орієнтир – досягнення місії підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у науку, який був запозичений для формування концепції інформаційно-аналітичних ресурсів фінансового менеджменту та розвитку бізнесу зробили Ю. Бажал, В. Бакуменко, І. Бондарчук, А.Б. Гончаров, Т.Л. Керанчук, О.В. Посилкіна, К. Уорд. Вагомого значення набули доробки кращих представників наукової думки, які змінили основи теоретико-методологічних аспектів розвитку науки, економіки та суспільства, зокрема: Т. Кун, Дж. Ст. Милль, Г. Мур, К. Поппер, А. Райт, С. Райт. Дж. Хантон, П. Хейне.

Мета та завдання статті. Метою написання даної статті є виклад теоретико-методологічних положень організації інформаційного забезпечення фінансового менеджменту в умовах глобалізації економіки.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: розглянути сутність фінансового менеджменту в контексті інформаційного суспільства, дослідити філософські аспекти методологічних засад генерації релевантних знань, визначити функціональну залежність системи фінансового менеджменту від економічної інформації в її обліковому вираженні, окреслити концептуальні засади інтеграції інформаційних зв’язків обліку та фінансового менеджменту для досягнення максимізації вартості економічного суб’єкта.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зовнішні та внутрішні бізнес-процеси перебувають у постійному перетворенні, що активізовано трансформацією сучасного суспільства, ринку та економіки. Більш цінним є управлінське рішення, яке зумовлює розвиток бізнесу.

Процедура прийняття управлінських рішень передбачає попередній розгорнутий аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства. На остаточне рішення впливають різні чинники: галузева приналежність підприємства, умови кредитування і вартість позикових коштів; структура джерел та раціональність їхнього

використання в активах; рентабельність; система управління грошовим потоком; інвестиційний потенціал тощо.

Прийняття управлінських рішень супроводжується управлінням рентабельністю і розподілом прибутку, які є базовими об'єктами системи фінансового менеджменту. Досягаються не тільки оптимальні пропорції розподілу прибутку і направлення вільних грошових потоків – на збиткових підприємствах виявляють причини збитковості, обґрунтовують резерви по її ліквідації і розробляють стратегію мінімізації ризиків, пов'язаних із застосуванням фінансових резервів.

Фінансовий менеджмент, виступаючи складовою частиною загального менеджменту підприємств, дозволяє підтримувати високі темпи фінансового розвитку, забезпечувати стабільне зростання власного капіталу, істотно підвищувати конкурентні позиції на ринку і забезпечувати економічний розвиток у стратегічній перспективі [4].

Завданням фінансового менеджменту під час формування цільової структури капіталу є забезпечення інтересів і очікувань сторін фінансових взаємовідносин, які передбачають отримання позитивного результату від руху капіталу при мінімальному негативному впливі ризиків.

У своєму практичному вираженні фінансовий менеджмент пов'язаний з управлінням різними фінансовими активами, кожен з яких вимагає використання відповідних прийомів управління і обліку специфіки відповідної ланки фінансового ринку [1].

Основна роль фінансового менеджера полягає в тому, щоб правильно інтерпретувати виражені мовою бухгалтерського обліку дані про ресурси та пріоритети компанії, тобто бути своєрідним експертом-перекладачем [6]. У цьому принципова його відмінність від облікової системи, інформаційна компетентність якої зводиться до підготовки та надання інформації про підсумки фінансово-господарської діяльності, не виробляючи при цьому прогнозів збільшення економічної вигоди. Проте, некоректно визначати фінансовий менеджмент ідеальною системою інформаційно-аналітичного забезпечення, оскільки його професійна компетентність зводиться до аналізу та прогнозування на підставі релевантних даних, які згенерувати самостійно не здатний. Тим самим виявляється його певна залежність від системи обліку, що цілком логічно пояснюється природою інформаційних процесів, техніко-технологічних процесів та методології.

Інформація є корисною в тому випадку, якщо вона є достовірною, зрозумілою, а головне своєчасною. Мається на увазі, що чим частіше фінансовий менеджер отримує відомості для управління, тим якіснішим є його кінцеве знання, яке реалізується через відповідне управлінське рішення. Прагматизм у цьому випадку постає в тому

розумінні, що інформація має виражений економічний ефект тоді, коли вона відповідає цільовому призначенню. Це твердження не є новим – американські дослідники дійшли такої думки, що корисність інформації для управління проявляється в тому випадку, коли наявне постійне, безперервне звітування, що значно сприяє ефективній аналітиці щодо фінансово-господарського стану економічного суб'єкта [8].

Філософія сучасного уявлення про інформаційне забезпечення управління ґрунтується на наукових пошуках кращих представників дослідницької думки, які по-різному розглядали уявлення про теоретичні засади економічних наук. Найбільш розвинутою для умов сьогодення виявилась теорія позитивізму, запроваджена О. Контом, який висунув твердження про застосування різних наук, підходів, теорій в єдиній системі, яка формує у підсумку те саме позитивне знання, здатне генерувати плідну ідею [3].

Емпіричне значення наукового пошуку певною мірою залежить від загальновизнаних зразків, отже наукові спільноти, які мають рівні символічні узагальнення, але різні зразки, формують твердження, які значно модифікують теорію та парадигму наукового знання, що робить їх несумірними. Тезис несумірності теорій висунув Т. Кун як аргумент проти кумулятивізму, підкреслюючи, що розвиток наукового знання є результатом спільної роботи наукового товариства [9]. Вчений обґрунтував циклічність розвитку пізнання як переходу до нового циклу наукової думки. Цінність досліджень Т. Куна полягає у виведенні поняття «парадигма», яке сприяє усвідомленню парадоксальної феноменології сучасних наукових теорій як основи перетворення науки.

Один із представників постпозитивізму англійський філософ і соціолог К. Поппер розвинув теорію зростання наукового знання через ідею критичного раціоналізму. На противагу скептицизму і догматизму К. Поппер визнав принципову гіпотетичність будь-якого наукового знання. За К. Поппером процес наукового пізнання є безперервним критичним діалогом між представниками різних наукових теорій [11]. Спростовуючи принцип об'єктивної істини науковець підкреслив суб'єктивність характеру знання, висунувши принцип демаркації, згідно з яким відособлюється наукове знання від ненаукового. Тим самим була виведена теза про те, що чим більшою є взаємодія науковців та наукових теорій, тим прогресивнішим є розвиток науки.

З позиції інформаційного підходу, який за К. Коліном проявляється у вивченні певного процесу (явища) через його інформаційні аспекти, забезпечення фінансового менеджменту найбільше реалізується даними бухгалтерського обліку, який пропонує

потужну інформаційну базу для управління, в аспекті якого усталені процеси і явища розкриваються в їх новій інформаційній сутності.

Якщо розглянути з філософської точки зору генерацію знань обліком і фінансовим менеджментом, то однозначним висновком буде твердження про несхожості типів мислення, які в кінцевому підсумку впливають на керівний вплив при прийнятті управлінських рішень.

Системи обліку та фінансового менеджменту не можуть існувати окремо одна від одної. Між ними налагоджені тісні інтеграційні зв'язки, на які впливають мінливі умови зовнішнього і внутрішнього середовища, вимоги та очікування зацікавлених осіб, внутрішня структура і бізнес-процеси підприємства.

На підставі сучасних методів оцінки ефективності управління, система фінансового менеджменту може розробити політику подальшого розвитку підприємства, оцінити недоліки і переваги спрямування фінансових потоків, структурувати капітал і виявити резерви для оптимізації фінансових ресурсів, необхідних для реалізації поставленого завдання. Для цього система менеджменту повинна бути максимально забезпечена інформацією, яка формується на базі облікових звітних даних, підготовлених за результатами роботи підприємства за звітний період (рисунок).

Базою фінансового менеджменту є структурована інформація, що відображає реальний фінансово-економічний стан господарюючого суб'єкта, яка дозволяє оцінити фінансову стійкість підприємства, зробити висновок про спроможність бізнес-процесів і визначити перспективність розвитку підприємства, враховуючи можливий негативний вплив ризиків і подій невизначеності.

Інформація існує незалежно від економіки та суспільства у просторі та часі [5]. Пол Хейне стверджував, що інформація є рідкісним благом, придбання якого пов'язане з витратами [7]. Як і будь-який ресурс, інформація використовується з метою отримання економічної вигоди і сукупний економічний ефект від її залучення залежатиме від показника отриманого фінансового результату за мінусом коштів, активів і капіталу, які використовувалися для залучення інформації та її подальшого перетворення в економічно корисне знання. Облікова інформація з точки зору співвідношення результату і витрат є найбільш обґрунтованою в частині отримання очікуваної економічної вигоди.

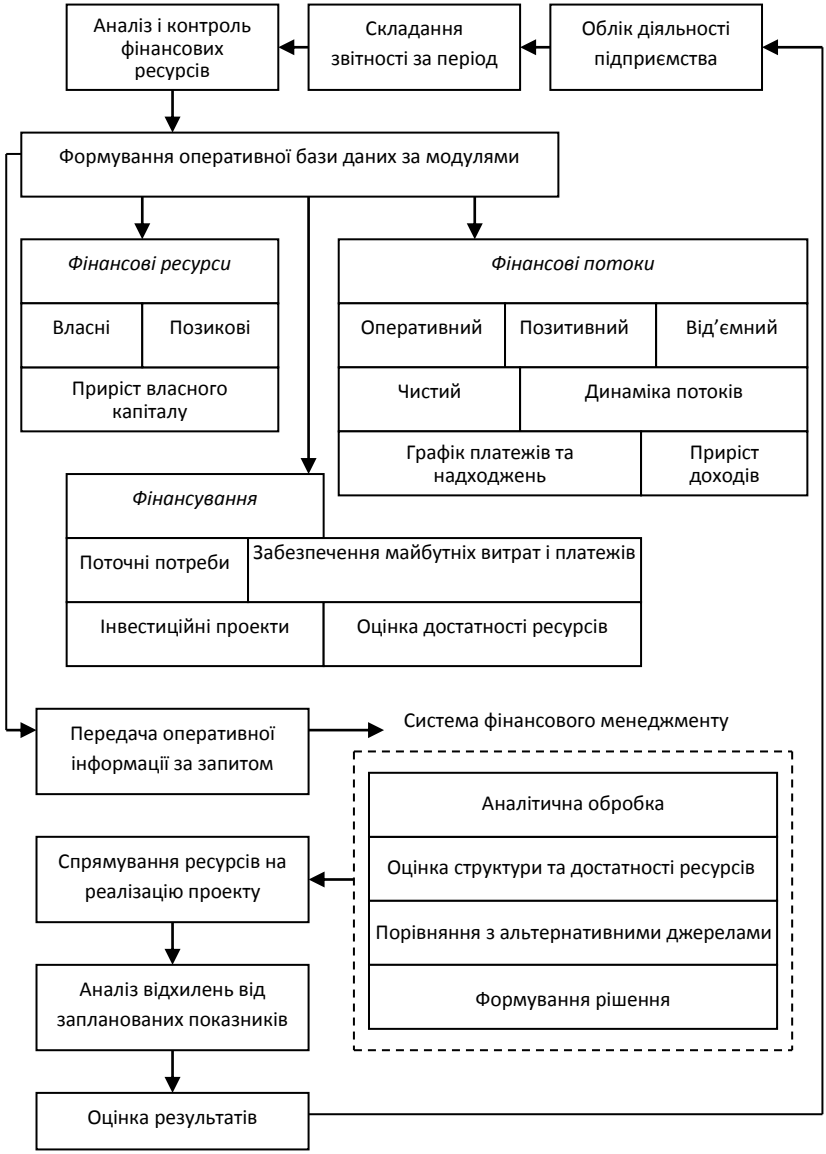

Рисунок – Схема обробки облікової інформації про фінансові ресурси і потоки для системи фінансового менеджменту

У своєму узгодженому прояві завданнями систем обліку та фінансового менеджменту є концептуальна розробка, впровадження та подальше обслуговування інформаційної системи управління, яка вимагає економічно релевантних інформаційних даних. Релевантні дані характеризують інформацію, необхідну для вирішення управлінського завдання, аналізу прогнозів подальшої діяльності, висновків і перенаправлення ресурсів, активів і капіталу для використання бізнес-процесами компанії.

У функціональному сенсі інформація систем обліку і фінансового менеджменту не розрізнена – це єдиний інформаційний потік, початком якого є облікова служба, яка відповідає за формування інформаційного ресурсу для системи фінансового менеджменту, а саме для складання аналітичних прогнозів та генерації управлінських рішень.

Цілком обґрунтованим є твердження щодо необхідності прискорення темпів надання фінансової звітності системою обліку для потреб фінансового менеджменту. Згідно з науковою думкою американських дослідників, корисність інформаційно-аналітичних ресурсів для прийняття управлінських рішень значно підвищується при організації щоденної звітності про фінансовий стан підприємства [8]. Це сприяє збільшенню якості фінансових потоків, у результаті чого буде підвищений коефіцієнт корисної дії інформації, фінансів, капіталу.

Тим точніше й оперативніше складання та надання обліково-аналітичних ресурсів, чим масштабніше використання інформаційно-комунікаційних технологій. Інформатизація охопила всі сфери життєдіяльності людини, не залишивши без належної уваги інформаційні процеси, складність і затребуваність яких визначила широке поширення технологій збирання, накопичення, обробки, обслуговування, актуалізації інформації. Розвиток технологій, так чи інакше, визначає інтенсивність розвитку технічного оснащення, яке повинно технічно підтримувати функціональні можливості програмного забезпечення. Близько п'ятдесяти років тому засновник компанії Intel Гордон Мур сформулював закон, який є основою розвитку апаратної сфери сучасного світу. Законом визначалося збільшення продуктивності апаратних можливостей відповідно до певної прогресії – подвоєння продуктивності відбувається кожні два роки [10]. Даний закон став революційним для компаній сфери електронних технологій, що дозволило змінити сектор ринку, їх конкурентоспроможність, розподіл інвестицій та суспільно-економічну формацію сучасного світу. Незважаючи на критику, якій все більше, останнім часом, піддався закон Мура, останній залишається надійним інструментом для потенціалу і розвитку технічних можливостей комп'ютерів і комунікацій в умовах обмеженості даних про розвиток відповідних технологій.

Головний постулат фінансового менеджменту – максимізація добробуту власників, яка проявляється у прирості вартості компанії [2]. Недостатньо організовувати обліково-фінансову політику виходячи з необхідності збереження майна власника – потрібно набагато більше, а саме організувати використання ресурсів і капіталу таким чином, щоб отримати їх сукупний приріст в майбутньому. Тим самим будуть досягнуті конкурентоспроможність і економічна стабільність, що особливо актуально в ринкових умовах, яким більшою мірою, ніж раніше, притаманні ризики і характер невизначеності.

Цілі інтеграції функцій систем обліку та фінансового менеджменту є похідними від мети підприємства, яка полягає у збереженні та успішному розвитку бізнесу. Зокрема, максимізація прибутку і вартості капіталу при гарантованій ліквідності. За допомогою інтегрованих інформаційних зв'язків обліку та фінансового менеджменту досягнення цієї мети координується з досягненням соціальної та ринкової цілей і необхідними для цього технологіями та ресурсами.

Так само як фінансові, так й інформаційні потоки мають різну структуру і протяжність, що пояснюється бізнес-процесами, які притаманні конкретному господарюючому суб'єкту. Якщо виходити з думки, що компанія володіє не капіталом, не грошима, не активами, а інформацією про них, то цілком закономірною є думка про першочерговість узгодженості саме інформаційних потоків, які складають основу фінансової діяльності.

Дане твердження емпірично підтверджується організацією фінансового управління, згідно з яким управління фінансовими потоками та ефективністю бізнесу має передувати визначенню результатів фінансово-господарської діяльності, напрямам розвитку, необхідних ресурсів і капіталу для ведення бізнесу з урахуванням можливих ризикових ситуацій.

Висновки. Вплив глобалізаційних процесів, зміна характеру ринкових відносин, перенасичення цільової аудиторії неструктурованими інформаційними ресурсами змінило традиційне уявлення про фінансовий менеджмент. Не зменшуючи його корисної дії, критиці піддається його класична форма, яка опосередковано функціонує, утворюючи децентралізовану інформаційну систему, яка не в змозі задовольняти запит користувача, тим самим знижуючи продуктивність управлінської системи в цілому.

Виходячи з тези про неспроможність системи бухгалтерського обліку як економічної категорії, яка зумовлюватиме стратегію розвитку, не заперечується її корисна дія, що істотно впливає на організаційно-методологічні інструменти фінансового менеджменту, тим самим розвиваючи його концепцію для цілей управління підсумками

інтелектуальної обробки інформаційних ресурсів, призначених для перспективи розвитку бізнесу.

Теорія бухгалтерського обліку нової формації побудована, виходячи з припущення про можливий прогнозний характер обліково-інформаційних ресурсів, здатних повністю задовольняти інформаційні запити споживачів інформації щодо перспективного фінансового планування. Тим не менш, облікова система, так само як і фінансовий менеджмент, не здатна формувати самостійних інформаційних систем, що визначає їх взаємну залежність і потребу в інтеграції їх функціональних можливостей без зменшення ролі інформаційних технологій, засобів зв'язку та комунікацій.

Список літератури

1. Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / А. Б. Гончаров. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 240 с.

2. Керанчук Т. Л. Концепція вартісно-орієнтованого управління підприємством та можливості її адаптації в Україні / Т. Л. Керанчук // Фінанси України. – 2011. – № 7. – С. 104–113.

3. Милль Дж. Ст. Огюст Конт и позитивизм / Дж. Ст. Милль // Из наследия мировой философской мысли: история философии. – М. : ЛКИ, 2011. – 176 с.

4. Посилкіна О. В. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / О.В.Посилкіна. – Х. : НФаУ: Золоті сторінки, 2008. – 234 с.

5. Роль інформації у формуванні ринкової економіки : монографія / Ю. Бажал, В. Бакуменко, І. Бондарчук [та ін.] ; за заг. ред. І. Розпутенка. – К. : К.І.С., 2004. – 348 с.

6. Уорд К. Стратегический управленческий учет / К. Уорд. – М. : Олимп-Бизнес, 2002. – 448 с.

7. Хейне П. Экономический образ мышления / П. Хейне. – М. : Дело, 1992 – 704 с.

8. Hunton J. Assessing the Impact of More Frequent External Financial Statement Reporting and Independent Auditor Assurance on Quality of Earnings and Stock Market Effects / J. Hunton, A. Wright, S. Wright // Paper presented at the Fifth Continuous Auditing Symposium. – Rutgers University. – 2002. – Nov.– P. 22–23.

9. Kuhn T. The Structure of Scientific Revolutions / T. Kuhn. – Chicago : University of Chicago Press, 1962. – 226 p.

10. Moore G. Cramming more components onto integrated circuits / G. Moore // Electronics Magazine. – 1965. – Vol. 38. – № 8, Apr. 19.

11. Popper K. Conjectures and Refutations. The Growth of Scientific Knowledge / K. Popper. – N.Y. : Routledge, 2002. – 582 p.

Отримано 01.02.2013. ХДУХТ, Харків.
© Т.В. Бочуля, 2013.